

La Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural

La Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural té la funció de preservar i dinamitzar els béns culturals de la diòcesi. Té la responsabilitat de fer un seguiment del Museu Diocesà i, amb la Comissió d'Art Sacre, estudia les noves intervencions artístiques. Forma part del Secretariat Interdiocesà per a la Custòdia i Promoció de l'Art Sacre a Catalunya (SICPAS), que va crear l'entitat Catalonia Sacra per impulsar la difusió del patrimoni eclesial.

Text > **JOAN NASPLEDA ARXER**, delegat episcopal per al Patrimoni Cultural

Al llarg dels segles, l'Església ha produït un conjunt d'obres artístiques a través de les quals ha expressat la fe cristiana. Aquestes obres, que avui són una part important del patrimoni cultural humà, apunten més enllà d'elles mateixes: tenen una capacitat d'interrogar i d'interpel·lar el qui les contempla. No són pedres o objectes morts, sinó que la seva contemplació sempre ens transmet una emoció que ens ajuda en la recerca de sentit. L'any 2006, el Pontifici Consell per a la Cultura publicà un document molt interessant per orientar el treball de valoració del patrimoni cultural eclesial: «*Via Pulchritudinis*», *camí d'evangelització i de diàleg*. El camí de la bellesa que fa present la fe en el món de la cultura i que és també punt d'encontre i diàleg amb els no-creients.

Els àmbits de la Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural de la diòcesi de Girona

La Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural de la diòcesi de Girona té una tasca no sols de gestió d'uns béns culturals, sinó sobretot d'orientar-ne el coneixement i la valoració. La responsabilitat del seu treball té relació amb els béns patrimonials culturals de tres àmbits: els béns arquitectò-

nics, els béns mobles i els béns documentals. Al bisbat de Girona, la gestió concreta dels béns arquitectònics de caràcter cultural es porta a terme de forma conjunta amb els altres béns arquitectònics o patrimonials —mentre que la cura i l'inventari dels béns mobles, la majoria de caràcter litúrgic, es fa des de la mateixa delegació per mitjà de la secretaria tècnica, de la qual té cura M. Antònia Clarà—, i l'atenció als béns de caràcter documental, amb la direcció i gestió unificada dels arxius i la biblioteca, descrits en un altre article d'aquest mateix dossier.

Quan el 1989 es va reorganitzar la Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural de la diòcesi, es va definir com la primera de les seves funcions el fet de «defensar, conservar i procurar la promoció del patrimoni cultural de l'Església diocesana». Una funció que no sols pertoca a aquest organisme diocesà, sinó que és un indicatiu també per a totes les comunitats parroquials.

Defensar avui el patrimoni cultural eclesial vol dir vetllar per evitar-ne la desnaturalització, l'empobriment i la desvalorització simbòlica i espiritual.

>> *Custòdia de Santa Maria de la Bisbal d'Empordà, segle xx.* (Foto: DELEGACIÓ EPISCOPAL PER AL PATRIMONI CULTURAL DEL BISBAT DE GIRONA)

Aquesta perspectiva cal tenir-la present en la col·laboració amb les administracions civils que desitgen ajudar en la restauració i el manteniment d'aquest patrimoni. A vegades, l'horitzó del secularisme del nostre país —i, en general, d'Europa— vehicula aquesta col·laboració cap a un ús cultural no religiós, en què es pot perdre la seva identitat.

En relació amb els altres dos aspectes de conservació i promoció, tenim com a punt de referència el programa que es va fer el 2006: el Programa de Preservació i Dinamització del Patrimoni Cultural Diocesà (Predium). Aquest programa té com a primera finalitat passar de veure els béns patrimonials culturals com una font de potencials problemes (conservació, restauració, seguretat, accessibilitat, gestió) a veure'ls com uns actius per a la vida de les comunitats parroquials i de la diòcesi i aprofitar-ne tots els valors. Perspectiva que, amb el pas dels anys, es veu difícil, sovint per les dificultats materials, però que no es pot perdre com a horitzó constant i estímul per fer que el patrimoni es mantingui viu i que parli en els nous contextos socials i entre les noves generacions.

Pel que fa a l'acció immediata, el programa Predium proposa afrontar el tractament dels béns mobles, gairebé tots objectes destinats al culte: 1) la documentació: inventari i estudi; 2) la conservació; 3) la localització més adient; 4) la seguretat, sigui al mateix lloc, sigui als dipòsits diocesans, i 5) la dinamització a través d'iniciatives de difusió. Així, en aquest moment, el treball sistemàtic d'inventari, que inclou la fotografia, la selecció i l'estudi bàsic de les peces del patrimoni moble de les parròquies, es troba per sobre del 80 % d'assoliment.

L'aspecte de dinamització, en el mateix any 2006, es va començar a estructurar amb la publicació d'unes orientacions per a les parròquies sobre els concerts, els actes i les visites de caràcter cultural a les esglésies. Però l'atenció a aquesta dimensió va rebre ben aviat un gran ajut amb la creació de Catalunya Sacra.

Catalunya Sacra

La Conferència Episcopal Tarraconense, a través del SICPAS (Secretariat Interdiocesà per a la Custòdia i Promoció de l'Art Sacre de Catalunya), que

>> Exposició d'art sacre a l'antic museu parroquial de Sant Esteve d'Olot, amb mossèn Emili Montal, rector de la parròquia. FOTO: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS DIARI DE GIRONA (JOSEP MARIA JULIÀ).

El programa Predium proposa afrontar el tractament dels béns mobles, gairebé tots objectes destinats al culte. El treball sistemàtic d'inventari es troba per sobre del 80 % d'assoliment.

és l'organisme de coordinació que reuneix les delegacions per al patrimoni cultural dels bisbats de Catalunya, va crear el 2012 l'entitat Catalonia Sacra, amb la finalitat de dinamitzar el patrimoni cultural de les diòcesis amb seu a Catalunya. La gestió es va encomanar a l'Albergueria de Vic. Des d'aquell moment, la feina de Catalonia Sacra s'ha orientat en diverses direccions:

1. Impulsant una agenda anual d'actes de difusió del patrimoni a cada bisbat, mirant d'oferir la diversitat de facetes del patrimoni eclesial, des de les ermites fins a les catedrals, les parròquies o els monestirs, els arxius o les festes populars de caràcter religiós. A finals del febrer passat, es feu la presentació de l'agenda d'aquest any 2024, al Palau Macaya de Barcelona, en què fou present i impartí una conferència

el cardenal Tolentino, prefecte del Dicasteri per a la Cultura i l'Educació de la Santa Seu.

2. Impulsant també la visita turística del patrimoni de l'Església, donant raó de la seva naturalesa pròpia i ajudant a sostenir-lo amb la promoció d'ingressos econòmics.

3. Oferint una formació permanent destinada a les persones que treballen o estan interessades en el coneixement i la divulgació del patrimoni cultural d'arrel religiosa.

4. Des del web www.cataloniasacra.cat, oferint informació sobre el patrimoni cultural de l'Església, així com fent-se presents a Facebook, X o Instagram, a més de difondre butlletins electrònics quinzenals.

5. Impulsant la Xarxa d'Esglésies Obertes, per fer un treball conjunt

amb aquelles esglésies que tenen un gran interès artístic i una infraestructura per a la visita turística. Així, del bisbat de Girona, participen en aquesta xarxa la catedral i la basílica de Sant Feliu, la basílica de Castelló d'Empúries, l'església parroquial de Sant Esteve i el santuari del Tura d'Olot, l'església parroquial d'Arenys de Mar, l'església de Sant Miquel de Fluvià i el monestir de Sant Daniel.

6. Impulsar la reflexió entre els responsables del patrimoni cultural de les esglésies de Catalunya per tal d'anar millorant l'atenció dels visitants.

Les relacions interdiocesanes de la Delegació

La Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural porta a terme també la seva tasca en coordinació amb les altres delegacions de les diòcesis catalanes a través del SICPAS, que fou presidit, des del 2011 fins a la seva mort, pel bisbe Francesc Pardo i actualment és presidit pel bisbe de Lleida, Salvador Giménez. Des del 1982 fins al 2021, ha publicat la revista *Taiüll*, actualment en estudi d'un nou enfocament, per donar a conèixer la feina sobre el patrimoni en els diferents bisbats. *Taiüll* és consultable des del web de Catalunya Sacra. El SICPAS forma part de les comissions mixtes amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

D'altra banda, la Delegació participa habitualment en les trobades organitzades per la Subcomissió del Patrimoni Cultural de la Conferència Episcopal Espanyola, que tenen al llarg de l'any diversos moments: les jornades sobre legislació i patrimoni durant el mes de febrer, les jornades amb una temàtica general sobre el patrimoni celebrades al juny en una diòcesi determinada —així, el juny del 2011 van tenir lloc a la diòcesi de Girona, de manera que les sessions es van fer a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona i es van organitzar visites, a més de la ciutat de Girona, a Sant Pere de Rodes, Castelló d'Empúries, Banyoles i Besalú—, les jornades de museus, les jornades de biblioteques i els congressos de l'Associació d'Arxivers de l'Església.

El Museu Diocesà

Forma part de les responsabilitats de la Delegació l'atenció al Museu Diocesà. Aquest museu fou inicialment creat el

>> Retaule major de Santa Maria d'Arenys de Mar, obra de Pau Costa.

(Foto: DELEGACIÓ EPISCOPAL DEL PATRIMONI CULTURAL DEL BISBAT DE GIRONA)

>> Sala del tron del Palau Episcopal, seu del Museu d'Art de Girona. (Foto: DELEGACIÓ EPISCOPAL DEL PATRIMONI CULTURAL DEL BISBAT DE GIRONA)

1927, amb una finalitat pedagògica, a semblança d'altres museus diocesans, com un museu del seminari diocesà, amb la col·lecció d'objectes d'Empúries del Dr. Ramon Font i la col·lecció de Mn. Pere Valls. S'instal·là a la Casa Carles el 1935 i s'hi van ajuntar altres obres artístiques i arqueològiques provinents de parròquies. S'afegia així, a la finalitat pedagògica, la de preservació. Després del daltabaix de la Guerra Civil, es constituí de nou el 1942, a la mateixa ubicació. El 1976, per un conveni entre el bisbe Jaume Camprodon i la Diputació, es creà el Museu d'Art, com una exposició conjunta del Museu Provincial i del Museu Diocesà. Un conveni que, un cop arribat a terme, s'ha renovat recentment. Durant tot aquest temps, la Delegació ha fet el seguiment de les peces exposades, uns anys amb una direcció específica

del Museu Diocesà i, posteriorment, amb un seguiment tècnic de les obres exposades i de la conservació dels seus dipòsits.

Comissió d'Art Sacre

Vinculada a la Delegació per al Patrimoni Cultural, hi ha la Comissió d'Art Sacre, que en l'espai de poc temps ha perdut dos dels seus membres: Narcís Negre i Rosa M. Ferrer. La seva funció consisteix en la revisió i l'informe dels projectes que tenen a veure amb els espais del culte: intervencions artístiques en esglésies o remodelacions dels seus elements litúrgics.

La funció de la Comissió d'Art Sacre d'estudiar nous projectes fa present un altre dels objectius que té la Delegació Episcopal per al Patrimoni Cultural, que és l'atenció a les noves creacions. En la segona meitat del

segle xx, hi hagué dos períodes amb grans estímuls per a creacions artístiques: en el moment de refer les esglésies després de la Guerra Civil i en la reforma litúrgica del Concili Vaticà II. Podem resseguir aquests períodes a la diòcesi de Girona a través del tercer volum de la col·lecció «Quaderns de la Revista de Girona»: *Rutes d'art sacre (1939-1985)*, del Dr. Josep M. Marquès. Els darrers temps, en una perspectiva global, aquest estímul sovint ha estat més difícil a causa d'un allunyament de molts artistes del món de la fe, o per unes algunes tendències en el món eclesial que vinculen la pietat amb obres d'un marcat caràcter *kitsch*. Amb tot, algunes realitats d'inicis del segle XXI, com el vitrall de Sean Scully a la catedral, han d'animar la recerca de noves iniciatives en l'art sacre.